

Lausunto

Mika Aaltola, Johtaja
Ulkopoliittinen instituutti

Suomen puolustus perustuu itsenäiselle kyvyille ja siihen liittyville puolustuverkostoille. Verkosten nähdään lisäävän itsenäisen puolustuksen kyvykkyyttä sekä puolustuspoliittista liikkumavapautta.

Pressilainen sotateoreetikko Carl von Clausewitz (1780–1831) kirjassaan *Sodankäynnistä* toteaa, että silloinen Puolan jakaminen suurvaltojen kesken oli luonnollista, koska kukaan ei ollut valmis auttamaan Puolaa ja koska maa ei ollut omaehtoisesti kyvykäs valtio: ”Sadan vuoden ajan tämä maa oli lakannut olemasta itsenäinen osa eurooppalaista politiikkaa ja ollut ainoastaan kiistakapula muiden riidoissa”. Clausewitz kuvaa suurvalta-ajattelua. Neuvo pienemmille oli, että niiden tuli olla kyky ja tahto omaan puolustukseen sekä tukijoita, jotka näkevät puolustuksen tukemisen olevan strategisten etujensa mukaisia.

Nämä perustopetuksen heijastuvat myös Suomen puolustusselonteossa. Suomi on strategisen sijaintinsa vuoksi ollut voimapolitiikan kohde, mutta sen on ollut myös omaehtoisesti selviytyvä valtio ja sillä on siksi ollut tukijansa. Suomen strateginen sijainti on myös merkittävä resurssi, kunhan Clausewitz pidetään mielissä. Kumppanuus Suomen kanssa voidaan nähdä palvelevan eri maiden pitkän tähtäimen etuja. Omaehtoinen tehokas puolustuskyky ja strateginen pelisilmä turvallisuuskudelmia luotaessa ovat maailman melskeessä keskeisiä voimavaroja, joilla strategista sijaintia voi kääntää voimavaraksi.

Turvallisuuskudelmät

Viimeaikoina trendikkääksi ovat tuleet erilaiset bi-, tri- ja minilateraaliset turvallisuussopimukset. Niiden koetaan vahvistavan turvallisuussuhteita liittokuntien sisällä (esim. Kreikan ja Ranskan sopimus) tai sitten sotilaallisesti liittoutumattomien maiden ja liittokuntaan kuuluvien välillä (esim. Suomi-Ruotsi ja Norja -yhteistyösopimus tai samansisältöinen sopimus Tanskan, Ruotsin ja Norjan välillä). Pienemmät valtiot pyrkivät tuottamaan turvallisuuskudelmia luomalla niiden tuottamasta ennakoitavuudesta ja vakaudesta. Kylmän sodan loppu muutti Euroopan vallitsevaa tilannetta Suomen kannalta edullisella tavalla. Tätä aikakautta sävytti myös Yhdysvaltojen selkeä hallitseva asema globaalilla tasolla. Nyt tilanne on kuitenkin murroksessa. Georgian ja Ukrainan sodat osoittivat sen Euroopassa. Globaalilla tasolla Kiinan nousu ja sen seuraukset Indopasifisella alueella kertovat vallitsevan tilanteen murroksesta. Samoin tapahtumat Afganistanista Australian, Yhdysvaltojen ja Britannian sulkellusvene- ja teknologian siirtosopimukseen (AUKUS) kielivät lisääntyvästä levottomuudesta aikakausien vaihtuessa.

On varsin todennäköistä, että minilateralismi lisääntyy myös Pohjois-Euroopassa. Minilateralismi tuo mukanaan ’tilkkutäkkimäisyyttä’, koska ne eivät muodosta yhdessäkään laajaan puolustusliittoon verrattavaa tilannetta. Toisaalta puolustusliitojen koetaan olevan

kankeita yksi koko sopii kaikille -kokonaisuuksia, joiden tuottama turva ei ole enää samalla tasalla kuin aikaisemmin vaadittavan konsensuksen puuttuessa. Huomattavaa on myös NATO-maiden tarve solmia suoria sopimuksia Yhdysvaltojen kanssa koskien puolustustarvikesektoria sekä joukkojen pysyvämpää sijoitusta. Nämä NATO+ sopimuksen kielivät ajan muuttoksesta ja kollektiivisen turvallisuuden kyseenalaistumisesta.

'Tilkkutäkkimäisempi' minilateraali kudelma koetaan myös soveltumat eri maiden erityisiin turvallisuusvajeisiin. 'Tilkkujen' koetaan paikkaavan tilannetta ja tukevan myös toisiaan. Mitä enemmän on kudelmaa, sitä enemmän sillä koetaan olevan myös sitkoisuutta mahdollisessa kriisitilanteessa.

Turvallisuuspolitiikassa Suomi käy vertauskuvallisesti räätälistä mieluummin kuin ostaa muulla tehtyjä kokonaisuuksia valmiina. Nato-jäsenyys olisi tällä hetkellä liikaa pakettiratkaisu. Se ei heijastelisi Suomen erityispiirteitä. Suomi ei usko allekirjoitusten voimaan. Se on räätälöinyt Nato-suhdettaan läheiseksi muttei sitovaksi esimerkiksi muiden kollektiiviseen puolustamiseen. Räätälöinti liittyy myös mahdollisuuksien, optioiden, ylläpidon taitoon, Suomelle tärkeään liikkumatilaan. Nato-mahdollisuutta on ylläpidetty. Sen nähdään vakauttavan tilannetta, koska se liittyy toiseen tärkeään asiaan: vallitsevan tilanteen mahdollistamiin hyviin Venäjä-suhteisiin. Suomi pyrkii olemaan ennustettava naapuri Venäjälle ja täten vakauttamaan Pohjolan geopoliittista karttaa. Tilanteen pitäminen tällaisena on on hyvä asioiden tila myös Venäjän näkökulmasta. Nato-mahdollisuus muistuttaa Venäjää siitä, että sen omilla toimilla saattaisi olla hyvin negatiivisia vaikutuksia.

Tämän räätälöidyn yhtälön puitteissa puolustusyhteistyö länteen, erityisesti Ruotsin kanssa, saa paljon kannatusta. Se etenee vaille rajoituksia. Tukea kansalta saa myös Euroopan puolustuksen kehittäminen. Edes räätälöidyt ratkaisut Atlantin yli, etenkin yhdessä Ruotsin kanssa, eivät ole epäsuosittuja. Eurooppalainen puolustusyhteistyö on pääosin tulevaisuuden kyvykkyyksien kehittämistä, isoja satsauksia puolustukseen. Suomelle on tärkeää saada vastauksia siihen, mitä asia tarkasti ottaen tarkoittaa.

Nato-mahdollisuus on selkeä ja riippuvainen Suomesta sekä NATOn maista. Siihen nivoutuu myös muita puolustusverkostoja. Suomi on saumattomassa puolustusyhteistyössä Ruotsiin. Pohjoismailla on omat yhteistyöhankkeensa yli Nato-rajojen. EU:n puolustusyhteistyötä kehitetään ja EU:n suhde Natoon on entistä tiiviimpi. Suomi on myös aktiivisesti mukana Britannian kanssa tehtävässä puolustusyhteistyössä. Suomella on paljon mahdollisuuksia, optioita, eri tilanteiden varalle, liikkumatilaa. Optiot ovat myös tilannetta vakauttavia ja pidäkkeitä korottavia, jos eskalaatiokierteet uhkaavat.